

Gawlas, Sławomir

"Dzieje filozofii europejskiej w XV wieku, t. 6", Stefan Świeżawski, Warszawa 1983 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 75/4, 812

1984

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Czekając na publikację następnej części należy stwierdzić, że uzasadnione wydaje się przesunięcie punktu ciężkości rozważań na płaszczyznę źródłoznawczą. Historycy uzyskali bardzo pożyteczne kompendium wiedzy o istniejących materiałach. Znaczenie interesujących ustaleń dotyczących walki propagandowej nie ogranicza się tylko do ich walorów krytycznych wobec świadectw źródłowych — chociaż ściśle trzymanie się przekazów dotyczących samej bitwy nie pozwoliło na wyczerpanie tematu. Dość przekonywująco rysują się uwarunkowania eksponowanego miejsca wątku dwu mieczy, koncepcji Jagiełły jako *regis christianissimi*, nacisku kładzionego przez Polaków na pychę ich przeciwników i sprawę pomocy pogan ze strony Zakonu. Autor docenia znaczenie źródłowe jakie reprezentuje *Cronica Conflictus*; z najnowszą (i wydaje się, że dość uzasadnioną) hipotezą Andrzeja Nadolskiego, przypisującą jej autorstwo Zbigniewowi Oleśnickiemu, zapoznał się jednak już w czasie druku książki. Nie zna też opinii kwestionujących istnienie prac dziejopisarskich w kancelarii królewskiej. Przekaz Kroniki wiąże się ściśle z problemem itinerariów królewskich w Rocznikach Długosza, który (według przekonywujących dowodów Antoniego Gąsiorowskiego) oparł się zapewne na materiałach Zbigniewa Oleśnickiego. Oba zabytki wymagają więc jeszcze specjalnych analiz, które mogą zdecydować o tym, czy autor zdoła w istotniejszy sposób uzupełnić i zweryfikować obraz bitwy jaki zarysował ostatnio Andrzej Nadolski.

S. G.

Stefan Świeżawski, *Dzieje filozofii europejskiej w XV wieku*, tom VI: *Człowiek*, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1983, s. 511, ilustr.

Stefan Świeżawski z podziwu godną konsekwencją od lat dziesięciu publikuje kolejne tomy syntezy myśli filozoficznej europejskiego XV wieku. Opracowanie zostało pomyślane jako odbicie stanu badań monograficznych, autor teksty źródłowe wykorzystuje tylko ubocznie lub pośrednio, stara się natomiast dać swoim dziełem podstawę do dalszych studiów. Podział na tomy jest odbiciem obecnych zabiegów porządkujących. Pierwotne zamierzenia przewidywały jeszcze jedną część poświęconą stosunkom międzyludzkim (problemom etyki).

Omawiany tom (a także następny) ma być zarysem późnośredniowiecznych koncepcji człowieka. Za punkt wyjścia rozważań posłużyły zagadnienia ówczesnego arystotelizmu i scholastyki oraz nacisk rozkwitających studiów platońskich. W kolejnych rozdziałach przedstawiona została panorama poglądów i sporów wokół wzajemnych relacji duszy i ciała (tu sporo miejsca zajęły filozoficzne konsekwencje dyskusji na łonie medycyny), problemów nieśmiertelności duszy, astrologii, magii, wolności i konieczności, uczuć i wolnej woli, a także wątków chrystologicznych w antropologii filozoficznej.

Na szczególną uwagę historyków zasługują obserwacje pokazujące jak żywym zainteresowaniem, zwłaszcza wśród uczonych, humanistów i władców, cieszyły się wzajemnie zresztą ze sobą powiązane: medycyna, astrologia i magia. Sprawy te często wstydliwie pomijane należały do zasadniczych elementów obrazu życia umysłowego epoki. Książka pokazuje jak bardzo był on złożony. Nie ulegają wątpliwości związki wymienionych dziedzin z narastaniem prądów humanistycznych. Wdzięcznym — a zaledwie zarysowanym dotychczas — polem badawczym może być zwłaszcza wpływ astrologii na rozwój ówczesnego dziejopisarstwa i geografii.

S. G.